

לחוקי שמעתתא

מסכת נדרים י"ד – כ' • פרשת שלח לך תשע"ה • גליון 150

סיכום הלכתי
של השיטות המובאות
בגמרא, בטור ובצ"ח
ולשון השו"ע
לפי סדר הדף היומי

אחרונים

ש"ך- כתב מהרש"ל- דבר שנהגו בו רוב הציבור אף שיודעים שהוא מותר לא מועילה התרה.

נדרים בדבר שאין בו ממש:

נדרים טו.

תניא שבועות חלות אף על דבר שאין בו ממש שכן השבועה חלה על הגוף והגוף יש בו ממש- רא"ש. ונדרים אינם חלים. **רבינא**- אבל עובר בנדר בבל יחל מדרבנן- רא"ש טור וש"ע.

שו"ע י"ד רל"ט

ג. שבועה חלה על דבר שאין בו ממש כגון שנשבע שלא ישן או שלא ידבר. הגה נידוי יש ללו דין שבועה וי"א לדנין לחומרה שחל על כל דבר שחל עליו השבועה ועל כל דבר שחל עליו הנדר.

אחרונים

ש"ך- שמתא חרם ונידוי נותנים להם חומר שבועות וחומר נדרים.

לשונות של שבועה:

נדרים טז.

משנה- שבועה לא אוכל לך, הא שבועה שאוכל לך, לא שבועה או 'לשבועה', ב"י, לא אוכל לך והוא כמו לא שבועה מה שלא אוכל, ובשבועות מכלל לאו אתה שומע הן- רש"י, אסור. **רב אשי**- השבועה שאוכל לך, הכוונה 'שאי אוכל לך' ואסור- טור.

שו"ע י"ד סימן רל"ז

י"א. אמר לחבירו שבועה שאיני אוכל לך או השבועה לא אוכל לך, או לשבועה לא אוכל לך, אסור לאכול עמו.

נדרים ושבועות על דבר מצווה:

נדרים ט"ז.

משנה- חומר בנדרים מבשבועות- אמר קונם סוכה שאני עושה, לולב שאני נוטל תפילין וכו', בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצוות. ואמרו בגמ' הא דאמר ישיבת סוכה עלי ונאסר החפצא, והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה ואין משבעים לעבור על המצוות, ב"י. - טור.

ראשונים

רשב"ץ- שמתא דין שבועה יש לה שהרי הגברא נאסר.

ר"ן- האומר ישיבת סוכה עלי, אינו נדר שהרי הוא דבר שאין בו ממש. והתוס' והסמ"ג כתבו שכל שהזכיר חפץ נקרא נדר בדבר שיש בו ממש. ודבר שאין בו ממש הוא שאמר קונם שאני ישן או מדבר וכדו'. וישיבת סוכה נאסרת אף שאינו נהנה מן הסוכה שמצוות לאו ליהנות ניתנו, אבל אם אמר קונם סוכה עלי, יושב בסוכה, שמן הסתם לא אסר על עצמו אלא הנאה. **ר"ן**- הנשבע לפרוע קרן וריבית שהיא מדרבנן, אף שנשבע בכולל, אין מחייבים אותו לעבור על דברי חכמים כדי לקיים שבועתו.

שו"ע י"ד סימן רט"ו

א. נדרים חלים על דבר מצוה. כיצד, אמר קונם סוכה שאני יושב לולב שאני נוטל, אסור לישוב בסוכה וליטול לולב. הגה ויש אומרים שהיו מלקין אותו על שנדר לנטל המלוות ומתירין לו נדו ומקיים המלווה וי"א לאין מלקות כנדר שול רק שבועת שול וכן עיקר.

שו"ע י"ד סימן רל"ט

ד. שבועה אינה חלה על דבר מצוה בין שהוציאה בלשון שבועה שאמר שבועה שלא אשב בסוכה בין שהוציאה בלשון נדר שאמר ישיבת סוכה עלי בשבועה [אבל למעשה יש להחמיר בהוציאה בלשון נדר, ב"ח]. הגה

מנהג היתר והוראת היתר בפני המחמירים:

נדרים טו.

דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם שנא' לא יחל דברו. רא"ש- ומשמע שלא בפניהם או בפני תלמידי חכמים מותר לנהוג. ובפסחים העמידו בכותאי או במקום שאינם בני תורה ויבואו לדמות דבר לדבר ויתירו איסור דאורייתא.

פסחים נ.

תנן- ההולך ממקום שאין עושים מלאכה בערבי פסחים למקום שעושים נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם וכו' ואילו בנדרים משמע שלא בפניהם מותר לנהוג היתר, רא"ש.

ראשונים

ב"י- ומשמע שאף לנהוג בפניהם בהיתר, אסור. **רא"ש**- דוקא בדבר שמחמירים על עצמם, אבל במקום שיש להם טעות וסוברים שהוא אסור, יכול להתיר בפניהם, כן כתב רבינו נסים במגילת סתרים וכן אמרו בירושלמי- טור.

ב"י- במקום שבני תורה מחמירים על עצמם ואינו בטעות, מותר להתיר בפניהם.

ולכן אין חכם יכול להתיר לאדם מנהג אבותיו, ואינו יכול להתיר לו מנהג שנהג מתוך סייג ופרישות אלא בחרטה- רא"ש.

רא"ש, ר"ן, מרדכי הג"מ וסמ"ק בשם רבינו יהודה הכהן- מי שנהג בחומרה מסויימת אף פעם אחת, ורוצה לבטלה, צריך שלשה שיתירו לו שכן משמע מהגמ' שחומרה היא כנדר- טור, והוא שהיתה כוונתו לעשות כן לעולם.

רשב"א- איסור שאדם קיבל על עצמו כסייג ויודע שהוא מותר לא מועילה לו התרת נדרים, והוא כעין איסור תורה.

ב"י- ולכן יאמר בתחילת הנהגתו שאינו מקבל עליו זאת בנדר או שיאמר שעושה זאת לפעם או לפעמים.

רא"ש- במנהג גרוע שנהגו בני המדינה מותר לנהוג שלא בפניהם אם אינם בני תורה, אבל במנהג חשוב אמרו 'נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם'.

ר"ן- במקום שיודעים שמנהג זה מותר, ואסרו על עצמם מתוך סייג, הבא לשם נותנים עליו חומרי אותו מקום, אבל במקום שסוברים שהאיסור הוא מעיקר הדין אין נוהגים היתר בפני מי שאינו בן תורה, ותלמיד חכם שדר שם נוהג היתר בצנעא. וכן אם אבותיהם עשו סייג והם סוברים שהוא איסור, אין אומרים להם שדבר זה מותר מעיקר הדין.

שו"ע י"ד סימן ריד

א. דברים המותרים והיודעים בהם שהם מותרים נהגו בהם איסור, הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם בהם, הלכך מי שרגיל להתענות תעניות שלפני ראש השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב או מ"ז בתמוז ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא, צריך ג' שיתירו. אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם ונהג כן אפילו פעם אחת, צריך התרה ויפתח בחרטה שמתחרט שנהג כן לשם נדר לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים לסייג ופרישות יאמר בתחילת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה ולא לעולם אבל הנהגים איסור בדברים המותרים מחמת שסוברים שהם אסורים לא הוי כאילו קבלום בנדר [וכן אם טעו וסברו שהוא איסור גדול ונתברר שאינו איסור כל כך, ש"ך] ויש מי שאומר שאם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם (והמנהג כסבכל ראשונה).

דוקא כנשבע על המלוה לחוד חבל אם נשבע עליה ככולל חלה גם כן על דבר מלוה וכמו שנתבאר לעיל סימן רל"ז ורל"ח.

אחרונים

ש"ך- אמר הנאת סוכה עלי מותר לישב בסוכה דמצוות לאו להנות נתנו. **בה"ט**- נדר שלא לישא אישה הראויה לבנים חל הנדר, אבל אם נשבע, אין שובעו שבועה. ואם נשבע שלא לישא שום אישה, חלה השבועה, **רי"ד** ז.

שבועה על שבועה ונדר על נדר:

נדרים יז.

יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה, הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל, חייב על כל אחת ואחת, שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת- **טור**. **רבא**- אם נשאל על הראשונה שניה חלה.

ראשונים

טור- הנודר בנזיר פעמים חלו שתיהן וצריך לנהוג אחת אחרי השניה.

שו"ע יו"ד סימן רל"ח

כ"א. שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכל ככר זה אין השניה חלה, ואם נשאל על הראשונה חלה השניה [דוקא ע"י חכם, אבל בעל לאשתו לא חלה שניה, ש"ך].

שו"ע יו"ד סימן רל"ט

י"ב. אמר הריני נזיר הריני נזיר חלו שניהם וצריך לנהוג שתי נזירות. **י"ג**. אין שבועה חלה על שבועה שאם אמר שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכל ככר זו אין השניה חלה אבל אם נשאל על הראשונה חלה השניה.

אחרונים

ש"ך- נזירות חלה אף שלא בפני הבית ואף בחו"ל **והרמב"ם** כתב שכופים אותו שיעלה לארץ ישראל ונוהג כל דיני נזיר **והראב"ד** חלק וסובר שאין כופין אותו לעלות לפי שאין טהרה בימינו. אבל אם נדר נזירות שימשון, רק מיין ותגלחת, נוהג בחו"ל אף **לרמב"ם** אבל בנזירות זו לא מועילה שאלה והמב"ט כתב שלא מועילה הפרת בעל. **בה"ט**- **מהר"ם** הסתפק באדם שנדר שבכל פעם שיעשה דבר מסוים ישלם פרוטה, אם צריך בכל פעם התרה או די בהתרה אחת לכל.

סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל:

נדרים יח:

משנה- סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל. כיצד, אמר הרי עלי כבשר מליח כיון נסך, אם בשל שמים נדר אסור, אם בשל עבודת כוכבים נדר, מותר ואם סתם, אסור. האומר הרי עלי כתרומה **ר' יהודה** אומר סתם תרומה ביהודה אסורה, בגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירים בתרומת הלשכה. - **רמב"ם וטור**.

ראשונים

רמב"ם- סתם ולא פירש- להחמיר, פירש להקל- להקל. **רא"ש**- הביא שיטת הרמב"ם וכתב שיש אומרים- סתם נדרים להחמיר היינו שלא פירש מה היה בליבו, אלא אמר כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים, אבל פירש מה היה בליבו, והיה בליבו להקל, אזלין לקולא ואף עם הארץ אינו צריך שאלה- **טור**. **רמב"ם**- הולכים אחר לשון המקום אף נגד מה שאומר שנתכוון. **טור**- והולכים אחר רוב בני המקום. **ב"י**- ומה שאמרו בשמן שאם מסתפקים משני סוגים הולכים אחר שניהם, שם מדובר שכולם מסתפקים משני הסוגים אלא שרוב הסיפוק מסוג אחד.

שו"ע יו"ד סימן ר"ח

א. סתם נדרים להחמיר כיצד, אמר פירות אלו כבשר מליח או כיון נסך שיש במשמעו מליח של קדשים או יין נסך לשמים, שהוא נדר, שהרי הוא מתפיס בדבר הנדור ויש עוד במשמעו בשר מליח ויין נסך לעבודת כוכבים שאינו נדר שהרי הוא מתפיס בדבר האסור, אנו תולים אותו להחמיר ואם הוא אומר שדעתו כבשר מליח ויין נסך של עבודת כוכבים נאמן ואין צריך שאלה ואפילו הוא עם הארץ [והב"ח מצריך שאלה בעם הארץ, והש"ך סובר כדעת השו"ע] ואם רוב אנשי המקום קורים לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם וליין נסך לשמים יין נסך סתם אינו נאמן.

אחרונים

בה"ט- כתב המב"ט מי ששכח אם נדר או נשבע נותנים עליו חומרי שניהם, וכ"ש אם שכח אם נשבע או לא, שאסור מספק.

ש"ך- אבל בשמן אמרו שהולכים אחר שני הסוגים שמסתפקים מהם וכמו שהקשה בב"י, חילק הפרישה שכאן אם אמר שלעכו"ם נתכוון, אם אין הרוב מתנגד לו, נאמן, מה שא"כ בשמן, שמדובר שלא פירש כוונתו.

הערמה בנדר ועבירה על הנדר:

נדרים כ.

משנה- נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים, בקרבן, ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו, קונם אשתי נהנית לי, ואמר לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגרשתי, על כולם אין נשאלים להם ואם נשאלו עונשים אותם ומחמירים עליהם, דברי **ר' מאיר**. **וחכמים** אומרים פותחים להם פתח ממקום אחר ומלמדים אותם כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ומחמירים עליו משום שלא טעה אלא הערים, רשב"א, או שהוציא נדרו בלשון משונה שיותר נראה ממנה איסור מאשר היתר, רבינו ירוחם וריב"ש- **רמב"ם ורא"ש**.

גמ' תנן- מי שנזר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג בו איסור כימים שנהג בהן היתר, דברי **ר' יהודה**. ר' יוסי אומר במה דברים אמורים בנזירות מועטת, אבל בנזירות מרובה דיו שלושים יום. אמרת אין נשאלין והדר תני אם נשאלו עונשים אותם, אמר **רב יוסף** הואיל ואמרו רבנן אין נזקקים לו בי דינא דמזדקקי ליה לא עביד שפיר, **רב אחא בר יעקב** אמר משמתין ליה.

ראשונים

ב"י- נראה **מהרמב"ם** שגוערים ומלמדים גם בתלמידי חכמים. **טור**- אם היה תלמיד חכם נאמן ואין צריך התרה ואם הוא עם הארץ צריך שאלה. אבל די בחרטה ואין צריך לפתוח לו פתח. **רא"ש**- ומי שמורה לו שאין צריך שאלה, משמתין ליה- **טור**. **טור**- כל זה בנדרים דרבנן, אבל הנודר נדר דאורייתא ועובר עליו, קונסים אותו ואין מתירים לו אלא א"כ ינהוג איסור כימים שעבר עליו ונהג בו היתר.

רא"ש ור"ן בשם התוס'- ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר מדבר שאינו יכול ליזרה בו כגון שאסר כל פירות שבעולם חוץ מדגן ועבר עליו, מתירין לו מיד ואין קונסין אותו לנהוג בו איסור- **טור** וכן כתב **הרשב"א** אף לגבי בשר ויין. ומתירים לו בפתח ולא בחרטה.

רבינו ירוחם- אף בנדרים כאלו שאינם צריכים היתר צריך לנהוג בו איסור כימים שנהג בהם היתר כדי שלא יבואו לזלזל בנדרים.

רשב"א- הרמב"ם פסק בנזירות כר' יוסי שאם היא מרובה דיו בל" יום, אבל לא גילה דעתו בנדר, ולי נראה שנדרים כנזירות. וכן כתב הרמב"ן שאם נהג היתר בנדרו ימים רבים ינהג איסור ל" יום ודיו. ובקונדריס משפטי החרם והנידו והנזיפה כתב שכתבו בשם הראב"ד שדין נדר שונה מנזירות וצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר אף בנדר ארוך ויש חולקים, וכן נראה לי וכן נהגנו, ע"כ. **ב"י**- וכן הלכה.

שו"ע יו"ד סימן ר"ח

ב. נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים **(פי' כשת שללין כה לגיס ציט)** בקרבן, ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים, הרי עצמי קרבן, ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי להיות נודר בה, קונם אשתי נהנית לי, ואמר לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגרשתי, אם הוא תלמיד חכם נאמן ואינו צריך התרה, ואם הוא עם הארץ [והיום דנים לכולם כעם הארץ, ש"ך]. צריך שאלה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ומיהו בחרטה סגי ואין צריך לפתוח לו פתח [והב"ח כן מצריך פתח]. ואם עבר על הנדר אין קונסין אותו לנהוג איסור כימים שעבר על הנדר ונהג בהם היתר. אבל הנודר נגר גמור דאורייתא ועבר עליו **(כמזיל)** קונסין אותו ואין מתירין לו אלא א"כ ינהוג איסור כימים שעבר עליו ונהג בו היתר ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר בדבר שאינו יכול ליזרה בו, כגון שאסר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן ועבר עליו, מתירין לו מיד ואין קונסין אותו לנהוג איסור כימים שעבר עליו, כדי שלא יבוא לידי מכשול. ויש מי שאומר שמ"מ יש להחמיר עליו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח. ומזה נלמד למה שאסר על עצמו בשר ויין אף יעבור עבירה עליו ועבר עליה עליה נזהר מבשר ויין ובא להתיר נדרו שמתירין לו מיד ואינו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר כיון שיש חשש מכשול בדבר. **הגה** מיהו אם נראה לחכם שיוכל לעמוד על עצמו ולא יעבור עוד [ווי"א אף שרוצה שיתירו לו כדי שיוכל לעבור] אין מתירים לו עד שיהנהג איסור כימים שנהג בהן היתר.

ג. במה דברים אמורים שצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר, בימים מועטים, אבל במרובים, דיו ל' יום [אבל דעת הש"ך נוטה שאף במרובים צריך לנהוג כימים שנהג היתר].

אם ראוי לנדור:

נדרים כ.

תניא לעולם אל תהא רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות שחמורות יותר, **תוס' ור"ן**. ויש גורסים שסופך למעול בנדרים כלומר לעבור עליהם, **ב"י**. אמר **שמואל** כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע. וכן תנא רב דימי אחוה דרב ספרא נקרא חוטא שנאמר כי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, הא אם לא חדלת, יש בך חטא.

שו"ע יו"ד סימן ר"ג

א. אל תהי רגיל בנדרים. כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע ונקרא חוטא.

ארבעה נדרים התירו חכמים:

נדרים כ:

משנה- ארבעה נדרים התירו חכמים, נדרי זירוזין נדרי הבאי נדרי שגגות ונדרי אונסין. נדרי זירוזין כיצד, היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מסלע שהוא ארבעה דינרים, והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על שקל שהוא שני דינרים, שניהם רוצים בשלשה דינרים ולכן לא התכוונו לנדור, שכן היא דרכם של תגרים. - **טור**.

ירושלמי- הדא דתימא כשאין מעמידין, אבל במעמידין, צריכים היתר חכם. **רא"ש ור"ן** פירשו- שאומרים שלא נדרו בדוקא אלא לזרז, והטור פירש- שבסוף נתרצו בג' דינרים. היה זה מעמיד וזה אינו מעמיד **רא"ש וטור**- לוקח ומוכר, והר"ן פירש- שני לקוחות שנדר המוכר כלפיהם, מאחר שבטל אצל זה בטל גם אצל זה- **רא"ש ור"ן וטור**.

נדרים כא.- במשנה דיברו על הפרש של שקל למקח של שלשה דינרים, אבל אמר ליה טפי מסלע והלה אומר בציר משקל אם ההפרש ביניהם יותר משקל נדרא הוי או זרזין הוי, ולא איפשיטא ופסקו **הרא"ש והר"ן** לחומרה.

ראשונים

ר"ן- אף שהתכוונו לג', מוכר יכול ליתנו בפחות מג' וקונה יכול ליתן יותר מג', אבל אין מוכר יכול ליתן אותו בשקל ולא לוקח ליתן עליו סלע, שהרי לכך נתכוונו ו"א שאף בזה לא חל נדרם.

רא"ש ור"ן וטור ואם אמרו במפורש שכוונתם לנדור, צריכים היתר.

שו"ע יו"ד סימן רל"ב

א. יש נדרים שאין צריכין היתר- נדרי זרזין, נדרי הבאי, נדרי שגגות, נדרי אונסין והתולה בדבר ולא נתקיים.

ב. נדרי זרזין כיצד, היה מוכר חפץ לחבירו ואמר קונם עלי ככר זה אם אפחות מסלע, ואמר הלוקח קונם ככר זה עלי אם אוסיף על שקל ונתרצו שניהם בג' דינרים (או **צפחות מעט או יותר מעט** [אבל לא בשקל או סלע]), לא נאסר שום אחד מהם שכן דרך התגרים לידור או לישבע כדי לזרז חבירו ואין בלבו לשום נדר (וי"א **אף על גב דלא מיינן לזרזי נחכונו מכל מקום לא יוכל המוכר ליתנו בשקל ולא יוכל הלוקח לקנותו בסלע**) (וי"א מקילין [וכמדומה שנהגו קולא בדבר זה, ב"ח]) ודוקא כשאין מעמידים דבריהם, אלא שניהם נתרצו בשלשה דינרים, אבל אם לא נתרצו, אלא זה בסלע וזה בשקל ונתבטל המקח, ודאי לנדור גמור נתכוונו וחל הנדר וכל מי שיעבור על נדרו הרי זה חילל דבריו [אבל נראה שיכול להזיז לקונה אחר, פרישה] ואם האחד העמיד דבריו והשני לא העמיד, מתוך שנתבטל לאחד נתבטל גם לשני וכל זה מ"ירי בסתם, אבל אם אומרים שלנדר גמור נתכוונו, הוי נדר. ואם המוכר אמר קונם אם אפחות מיותר מסלע או שאמר הלוקח קונם אם אוסיף לך על מעט פחות משקל, ונתרצו בג' דינרים הרי זה נדר שאין דרך לזרז כשמפליגים כל כך ולנדר גמור נתכוונו [ש"ך- ויש להחמיר אף בהפלה פחותה מכן]. **הגה נדר לשנים שרואים לקנות מנו ואמר לאחד מהם לנדר גמור כוונתי ולאחר לזירוזין כיון שהנדר בטל לגבי אחד, בטל לגבי שני הו"ל ונקרא נדר אחד לשניהם.**

לידור נדרים שהתירו חכמים לכתחילה:

תוספתא וירושלמי

אע"פ שנדרים אלו אין צריכים היתר, אסור לידור בהם אלא א"כ רוצה לקיים דבריו.- **רמב"ם רא"ש סמ"ג וטור**.

שו"ע יו"ד סימן רל"ב

יג. אף על פי שארבעה נדרים אלו אינם צריכים היתר, אסור לידור בהם אם לא שרוצה לקיים דבריו.

התרת נדר בפתח או בחרטה:

נדרים כא:

פותחים בחרטה כלומר שדי שהתחרט על עיקר הנדר ואין צריך לפתוח לו פתח כגון- אם היית יודע שיפיוסוך עשרה בני אדם- **תוס' רא"ש ור"ן**.

ההוא דאתא לקמיה **דרבה בר רב הונא** אמר ליה, אילו היו עשרה בני אדם שיפיוסוך באותה שעה מי נדרת? א"ל לא והתירו ובאותו זמן היו י' בני אדם מפייסים אותו, ב"י בדעת **הרא"ש**. ופתח זה אינו נולד שדרך קרוביו ואוהביו של אדם להקפיד על מה שנדר, **רא"ש - טור**.

רב סחורה היה לו נדר להתיר, ובא לפני רב נחמן ושאל אותו אדעתא דהכי נדרת? ואמר לו- כן! כמה פעמים, והקפיד רב נחמן. פתח רב סחורה פתח לעצמו, אמר, עתה שהקפיד רב נחמן אדעתא דהכי לא נדרי.

תניא מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל ועברה על דעתו, ובא לפני ר' יוסי אמר לו, אילו היית יודע שעוברת על דעתך, כלום הידרתה? אמר לו לא. והתירו ר' יוסי ואף שהפתח הוא מגופו של נדר - **טור**.

תוספתא

ר' ישמעאל בר' יוסי- אומרים לו אילו היה אחד מפייסוך היית נודר, אם אמר לאו הרי זה מותר. **ר' יהודה בן בתירא**- אומרים לו אם היה לך לב זה היית נודר, אם אמר לאו, הרי זה מותר.

תניא- הנודר מן הבית והעליה וקודם לנדור נודע שנפלו לו בירושה צריך להיות 'וקדם לנדור נפלו וכו', ב"י או שנתנו לו במתנה ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר, הרי זה מותר.

ראשונים

תוס' רא"ש ור"ן- חרטה היא שמתחרט שנדר ולא שעתה לא ניחא ליה בנדר ורוצה להתירו- **טור**.

ר"ן- 'אם היית יודע שיפיוסוך י' בני אדם', הוא בין חרטה לפתח שכן בחרטה אין ענין שמחמתו לא היה נודר, ושונה מפתח שכן אין כאן י' בני אדם שמפייסים אותו.

רא"ש הכלבו והר"ף- ולכן צריך הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו אם לא ברור לו שכן הוא.

כלבו בשם הר"ף- ולכן נכון להתיר בפתח ולא בחרטה.

רשב"א- קהל שהסכימו לנדות אדם אחד ונשבע כל אחד מהקהל על זה, ימנו אנשים מהקהל שיתנו להם רשות להתיר, וישאלו על הנדר בפני ג' אנשים מהקהל שיודעים לפתוח, ויתחרטו חרטה גמורה דמעיקרא, או שיאמרו שאם היו מפייסים אותם בשעת הנדר כאלה נכבדים כמו שמפייסים אותם עתה, לא היו מנדים.

רמב"ן- מי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלונית, ואומר אם הייתי יודע שהיה היצר תוקפי לא הייתי נודר, הוי פתח ואינו נולד. ויותר מכך הייתי אומר, שכל נדר שבא לאסור הדבר עצמו כגון הנודר מן היין, צריכה החרטה להיות מעיקרא, אבל הנודר מדבר מחמת דבר אחר שהוא כעין קנס, כגון כאן שנדר מבשר ויין אם יעבור עבירה פלונית, אין צריך חרטה דמעיקרא. וכן כתב **הרשב"ץ**.

רש"י- מפרש 'אין פותחים לו בחרטה' היינו שאין החכם צריך לפתוח אלא הנודר אומר על דעת כן לא נדרת.

מרדכי בשם ר"מ- פותחים תחילה בחרטה ואין צריך למצוא לו פתח. **רבינו יוסף בכור שור**- נולד הוא דבר שלא מעלים על הדעת, ולכן אם אמר שאם היה יודע לא היה נודר, אין פותחים בנולד, ויש דבר שהיה בזמן הנדר אלא שהנודר לא ידע אותו וזהו פתח, ויש שלא היה בעולם בזמן הנדר אבל רגיל לבוא וזכה חולקים אמוראים, וראיתי גדולים שאומרים שאין צריך לומר אלא מתחרט אתה והוא אומר כן, ומתירים לו, ולי נראה שכל זה אחר שמצא פתח החרטה אמר כן, כלומר הזהר שלא תשקר. וסיים בשם ר"מ שאף שהתוס' התירו בחרטה בלא פתח, וכן נהגו רבותיו, אין הוא מתיר שום נדר בלא פתח וחרטה כדברי רבינו יוסף בכור שור.

ב"י- נראה בדעת **הרמב"ם** שסובר שעל הנודר לומר את הפתח, ורק בנדר שיש בהתרתו מצוה או דבר טוב יאמרו המתירים את הפתח. אם קיבל, יתירו לו, ואם עדין רוצה לקיים הנדר, הנדר קיים.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ח

ז. מי שנתחרט בעיקר הנדר אין צריך פתח אלא שישאלנו החכם אתה חפץ בנדר זה, והוא אומר איני חפץ בו מתחרט אני שנדרתי ומתיר לו.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ח

א. מי שנדר ונתחרט יש תקנה ע"י חרטה ואפילו נדר בא-לקי ישראל. כיצד יעשה, ילך אצל חכם מומחה דגמיר וסביר, ואם אין יחיד מומחה ילך אצל שלשה הדייטות והוא דגמירי להו וסבירי [ואפילו סביר קצת וכן נוהגים, ש"ך] וגם יודעים לפתוח לו פתח [אף שלא צריכים פתח לכל נדר צריכים לדעת לפתוח, פרישה] ויתירו לו. והאידינא אין מומחה שיהא ראוי להתיר ביחיד [ואפילו בשנים, ב"ח].

מאיזו סיבה מתירים נדרים ושבועות:

ראשונים

טור- כתב הרי"ף אנו עושים כעת קרוב לדעת רב אסי שאמר אין חכם מתיר אלא נדרים שדומים לנדר טעות מעיקרא. ולא נזקקים חכמים להתיר שבועה אלא כשיש דבר שיש בו תקנתא או מצוה כגון כשית שלום בין איש לאשתו וכדו' בדברים מוכחים וברורים, קרוב לדבר אסי אבל בחרטה ופתח בעלמא, לא. **והרא"ש** כתב שחומרא בעלמא היא, ולהלכה שמתירים בין שבועות בין נדרים בפתח וחרטה. כתב **רב האי** שהנשבע בספר תפילות ותחנונים ושאר ספרי הקודש אין לו התרה, ובדורות האחרונים אין כח להתיר שבועה ולהפך לא בבבל ולא בארץ ישראל. ואין לשום אדם להתיר שבועה שנשבע אדם בהזכרת השם ובתורה שמונחת בארון. **והרא"ש** כתב שהן חומרות יתרות שהרי אמרו שאין נזקקין לנשבע בא-לקי ישראל והנשבע בתורה ולא נקט לה בדייה לא אמר כלום, אלא כל השבועות יש להם התרה מן התורה אלא שבתקופת הגאונים החמירו משום שהענין היה פרוץ ביותר, ואם לא יתירו להם לא יבואו להתיר אלא יעברו על השבועה משום שנשבעים על דבר שאי אפשר לקיימו. וכן כתב **הרמב"ם** שדין שבועה כדין נדר לכל דבר.

ב"י- כתב הר"ן אין הלכה כרב האי גאון. **ור' יהודה אלברצלוני** כתב בשם **מר יהודאי** שהחמיר בנדרים והשוה אותם לשבועות שלא להתירם אלא לדבר מצוה ודוקא בפתח, אבל בחרטה אף לדבר מצוה, לא. כתב **הכלבו** שבכהן שנדר לגרש את אשתו אף **רב האי** מודה שיש לו התרה.

מרדכי- הביא תשובת **מהר"ם** שכתב על דברי **רב האי** שנראה לו שהוא חומרא יתירה, ודוקא בשבועה החמירו. ואם הנשבע בשם אין לו התרה הוא דוקא בשם המיוחד אבל לא בכינוי רחום וחנון וכדו' ולא בשם ה' בלשון לעז וכן התיר **ריב"א** בנשבע בשם בלשון לעז.

ב"י- וכן הרשב"א כתב כדברי **הרא"ש**, וכן המנהג, אבל **הריב"ש** כתב שאין ראוי להתיר שבועות ונדרים בזמן הזה אלא לדבר מצוה ושכן כתב בשם **הרמב"ם** לענין שבועה.

שו"ע יו"ד סימן ר"ל

א. מתירין שבועות ונדרים אפילו נשבע בהזכרת השם. (כן נהגו על פי **ש"ס ופוסקים** עיין **צ"ח יוסף**). הגה **ומ"מ** לא יאכל עליו לכתחילה אלא מדוקא ועיין **לעיל סימן ר"ג**. כל נדר שיש בהתרתו נלווה עבודה און להתיירו. י"א כל מי שנשבע שלא לעשות איזה דבר כגון שנשבע שלא למכור חפץ פלוני ועבר ומכרו און במכירתו כלום הואיל ועבר על שבועתו [וכן כתב הסמ"ע ובח"מ כתב הרמ"א שמכירתו מכירה והב"ח כתב שהוא ספק, והמוציא מחבירו עליו הראיה וכן עיקר, ש"ך].

אחרונים

ש"ך- כתב מהר"ם מיניץ כשהיה מגיע אליו נדר של הפרוצים בנדרים היה קונס אותם בתענית בה"ב או בצדקה כפי עשרו וכן שמע מרבתי וכן ראוי לעשות.

ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר שהיה רוצה שלא נדר מעולם, אבל אם אמר שעתה הוא מתחרט ועד עתה הוא חפץ במה שנדר לא הוי חרטה שצריך שיעקור הנדר מעיקרו. ויזהר הנדר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו אלא אם כן הוא ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו. ואם אינו מתחרט, צריך לבקש לו פתח לומר לו אילו היית יודע דבר זה לא היית נודר ונמצא הנדר נעקר מעיקרו. וכיצד הוא הפתח, כגון שנדר על דבר אחד ומפצירין בו הרבה שישאל עליו, אומרים לו, אילו ידעת שיפצירו בך כל כך ולא תוכל להשיב פניהם לא היית נודר, והוא אומר כן, (וי"א לחזרין ושאולין לו אם מתחרט) ואפילו פתח שמגוף הנדר הוי פתח כגון שהדיר פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלוני ועבר ועשאו, פותחין לו אילו היית יודע שהיה עובר על דבריך לא היית נודר, והוא אומר כן, ויש מי שמצריך שניהם, פתח וגם חרטה. הגה ונהגו להחמיר ולעשות מן החרטה פתח שלחמיר שאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו אילו ידעת שמתחרט כלום נדרת והוא אומר לא, ואז מתירין לו [אבל צריך לדעת מה הטעם שחזר בו, ט"ז].

פתחים שאין פותחים בהם את הנדר:

נדרים כב.

באלה לא פותחים את הנדר- אילו ידעת דפתחין פינקסך וממשמשיך בעובדך מי נדרת. יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא- כל הבוטה ראוי לדקרו בחרב אלא לשון חכמים מרפא. ר' נתן אמר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן. שמואל- אף על פי שמקיימו נקרא רשע שאין אדם חצוף לומר שאף על פי כן היה נודר, ואפשר שמשקר ונמצא שאין הנדר נעקר מעיקרו- **טור**.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ח

י. נדר שלא להשאיל כליו לחבירו או שלא לשאול בשלומי, פותחין לו אילו ידעת שאתה עובר על לא תקום או על לא תשנא אחיך בלבבך, לא היית נודר, אבל אין פותחין בכבוד המקום לומר אילו היית יודע שהיית מיקל בכבוד המקום שהנדר הוא כאילו נודר בחיי המלך, או שיאמר לו אילו היית יודע שהנודר רע בעיני המקום, שאין אדם חצוף לומר שלא היה נמנע בשביל כך והוא אומר שהיה נמנע אפילו אם אינו אמת, ונמצא שאין הנדר נעקר מעיקרו. ומטעם זה אין פותחין בהיה דאילו ידעת דפתחין פנקסך וממשמשיך בעובדך ולא בהיה דכל הנודר ראוי לדקרו בחרב ולא בהיה דכל המקיימו כאילו מקריב עליו קרבן.

אחרונים

ט"ז- ואם בא הנודר ומבקש שיתירו לו נדרו משום שהתברר לו שיש עבירה בנודר, הוי פתח טוב, ורואים שאינו מתבייש שכן בא מעצמו.

מצוה לישראל על הנדר:

נדרים כב.

תניא- ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה לעז- רש"י. רא"ש ור"ן- בזמן איסור במות והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן וחייב משום שחטי חוץ הואיל ולא שאל עליו, ר"ן.

ראשונים

סמ"ג- אבל נדרי מצווה מצווה לקיים, וכן נדרי פרישות שיכול לעמוד בהם.

מרדכי בשם תשובת **מהר"ם**- המקיימו כאילו מקריב קרבן הוא דוקא בנדר, אבל בשבועה מצוה שלא לישראל עליה.

שו"ע יו"ד סימן ר"ג

ג. הנודר כאילו בונה במה בשעת איסור בהמות והמקיימו כאילו מקריב עליה קרבן שטוב יותר שישאל על נדרו. והני מילי בשאר נדרים אבל נדרי הקדש מצווה לקיימן, ולא ישאל עליהם אלא מדחוק (וכן **אם נשבע על איזה דבר לא יאכל עליו אלא מדחוק** [דיש מחמירים שאין לשבועה התרה]).

נדר בא-לקי ישראל:

נדרים כב:

ר' אסי- אין נזקקין לא-לקי ישראל להתיר לו נדרו לפי שנדר חמור הוא, רש"י חוץ מקונם אשתי נהנית לי שגנבה את כ"ס ושהכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתו כדי לעשות שלום בין איש לאשתו. **אמר רבא א"ר נחמן** פותחין בחרטה ונזקקין לא-לקי ישראל- **רמב"ם** ורא"ש.

אין בדברים המובאים בעלון כדי לפסוק הלכה, אלא כדי שיהיה לימוד הדף היומי שלם ביד הלומד, סוגית הגמ' ועיקרי ההלכה.

להערות, הצעות, או לקבלת העלון בדואר ניתן להתקשר - 052-7134167.

לע"נ

אמ"ר אליהו בן הרב שלום יהודה ז"ל

לרפואת

רחל בת רחה, נג'יה ויקטוריה בת רחה, חביבה בת רחה,

עליזה בת רחה, פרידה בת מזל, ד' א' בן ש'

בתושח"י

ולהצלחת התורמים החפצים בעילום שם

לקבלת העלון דרך המייל ניתן לשלוח

avishaisofer@etrog.net.il - ל